

INSTELLINGEN

16 februari 1968

Goedenavond, vrienden.

Allereerst moet ik u er op wijzen dat wij, sprekers van deze groep, niet alwetend of onfeilbaar zijn. Wij zullen het dan ook zeer op prijs stellen, wanneer u over het gebrachte u zich een eigen oordeel zult willen vormen. Ons onderwerp voor heden gaf ik de titel:

INSTELLINGEN

Een groot deel van het maatschappelijk bestaan en het menselijk leven wordt vastgelegd, door wat men instellingen pleegt te noemen. Een van die instellingen is het huwelijk, een andere instelling is de "arbeid". Er zijn nog veel meer van die vastliggende waarden, verbonden aan vaste denkbeelden.

Wanneer wij de mens van heden beschouwen om te begrijpen wat er al zo gaande is, worden wij wel in de allereerste plaats geconfronteerd met allerhande instellingen, waartegen een steeds rijzend verzet ontstaat. Gezag speelt nog steeds een grote rol in het menselijke leven, maar met de wijze waarop het het uiting komt is men het tegenwoordig niet bepaald eens. Ook het gangbare beeld van het huwelijk blijkt niet meer geheel houdbaar te zijn in deze dagen. Vroeger was een huwelijk eenvoudig een huwelijk. Dat was nu eenmaal zo, daaraan zat je vast. De mensen, die het netjes willen doen in deze dagen, komen er echter soms reeds toe 8 à 9 maal te scheiden. De vaste, blijvende waarde, die het huwelijk eens placht te bezitten, is dus in de gemeenschap van heden kennelijk niet meer zo aanwezig. Vooral onder de jongeren treffen wij zelfs steeds meer mensen aan, die de vrije liefde propageren, wat van jongere mensen nog wel te begrijpen is. Wij moeten ons echter af gaan vragen hoe dit verschijnsel kan samengaan met de huidige samenleving.

In de arbeid en daarin heersende verhoudingen zien wij een zelfde verschuiving van waarden. Eens was arbeid iets, waarin je opging, waaraan je je gehele leven wijdde. Het werk, dat je deed, vormde toen de werkelijke inhoud van je bestaan. U weet allen dat voor steeds meer mensen van heden arbeid alleen nog maar datgene is wat zij noodgedwongen volbrengen om van hun vrije tijd te kunnen genieten.

Wanneer meerdere van dergelijke verschuivingen tegelijkertijd plaats vinden kunnen wij dit niet geheel en al volgens de psychologie verklaren. Zelfs kan men het geheel met zijn oorzaken niet sociologisch uiteenrafelen zonder vele niet rationele of bewijsbare stellingen te verkondigen. Er zijn volgens mij dan ook andere factoren mede in het spel. De voornaamste hiervan wil ik in mijn verdere betoog korthedshalve met "aquarius" aanduiden. Zoals u weet, staat voor "aquarius" het beeld van de schenker, iemand die het goede wil, veel goed wil doen ook, maar aan de andere kant voor zich zekere vrijheden pleegt op te eisen. Aquarius gelooft niet aan persoonlijke bindingen, tenzij zij voor hem een bevestiging of onderlijning zijn van voor hem belangrijke groepsbindingen.

Nu kunnen wij dus eens nagaan wat er in feite aan de hand is. Om te beginnen beschouw ik voor u een instelling, die ik nog niet noemde: het geloof, de religie. Vroeger was, evenals in deze dagen, het geloof voor velen een ontvluchten aan de werkelijkheid. Over de wijze, waarop dit tot uiting kwam, kan men van oordeel verschillen. Men kan er bijvoorbeeld over strijden of het Paulinische dat in het christendom een zo grote rol speelt, nu het product is van een epileptische rabbijn, die mogelijk nog van de verkeerde kant was, of een ingeving van een van de grootste christenen, die er ooit geweest zijn. Wel kan men stellen dat, indien het christendom ooit een partij geweest ware, Paulus als een der eerste partijtheoretici, een soort premarxistische Marx, zou kunnen worden omschreven.

In de oudheid was het leven georganiseerd in vele kleine groepen, die tegenover vele andere kleine groepen stonden. De rationalisatie van het ongerijmde kon alleen gevonden worden door het stellen van bovennatuurlijke waarden, de erkenning van een God en een Goddelijke wil. Naarmate de mens via zijn eigen milieu meer in strijd kwam met de leringen, die hijzelf aanhing, had hij meer behoefte aan mystiek. De kerken brachten hem deze eerst via vele schone gezangen, plechtigheden vol van schone gewaden, reukstoffen en magische handelingen. Later kwam daarnaast een gevoel van gezuiverd zijn, verheven zijn door middel van een kunstmatig eenvoudig gehouden milieu, waarin niet ter zake doende argumenten de noodzaak aan een praktijk plachten te verdoezelen. Naarmate de mens echter meer leerde en veel van hetgeen waarop het geloof zich baseerde tot erkende en alledaagse feiten maakte, werd een ontvluchten aan redelijk besef via het geloof steeds moeilijker. Het geloof kan in deze dagen niet meer boven de mens staan, zich los achtende van mens en maatschappij, maar moet functioneren als deel van de mens en zijn maatschappij.

Nu blijkt dat juist hier het geloof faalt. Het brengt namelijk niet in de praktijk tot stand wat het theoretisch zegt voor te staan. De stellingen zijn mooi, maar de praktijk zit vol met hiaten. Steeds meer worden de fouten in dit geloof kenbaar. Een mens van heden kan in zijn geloof niet meer werkelijk vredig leven wanneer hij eenmaal beseft dat geloven niet alleen meer een zaak kan zijn van mystieke verrukking en aanvaarden, maar wel degelijk de menselijke praktijk op de voorgrond stelt. De ontkerstening van deze dagen is grotendeels het gevolg hiervan. De mens heeft zekerheid nodig, maar de zogenaamde zekerheden, die het geloof zegt te bieden, zijn hem niet voldoende meer, omdat de stelling niet meer valt binnen het vlak van het menselijk bewijsbare en de stellingen van het geloof, mede door schuld van de predikers van dit geloof, niet valt onder het direct realiseerbare. De godsdiensten zijn niet consequent, niet in hun eisen, niet in hun beloften. En daarmee ontberen zij steeds meer de zekerheid, die de mens van heden boven alles begeert te vinden.

Met het huwelijk geldt ongeveer hetzelfde. Het huwelijk van vroegere dagen was in de eerste plaats een contract. Liefde speelde daarbij soms een rol, maar over het algemeen was de liefde toch minder van belang. Het ging er om een soort vennootschap te vormen, waarbij het gezin als gesloten gemeenschap en eigen taakverdeling, een macht vormde ten aanzien van de buitenwereld. Van belang was het, dat men goederen kon samenvoegen of verwerven, kinderen kon voortbrengen en gezamenlijk iets kon bereiken. Al het verdere wat in dit huwelijk plaats vond, achtte men niet zo belangrijk - althans bij het sluiten daarvan. In vele perioden was in feite alles toegestaan, zolang de uiterlijke band en daarmee het karakter van het gezin als gemeenschap in de gemeenschap en basis van de samenleving maar gehandhaafd bleef. Er zijn voldoende voorbeelden te geven, zelfs nog uit de 19e eeuw, waarin het huwelijk in feite niet veel anders was dan een overeenkomst tussen twee ouderparen, welke werd bevestigd door het samenkoppelen van de kinderen. De gemeenschap in het huwelijk was daarbij gebaseerd op bepaalde stellingen en feiten, die men in deze dagen wel eens uit het oog verliest.

In de eerste plaats baseerde de verhouding in het huwelijk zich op de minderwaardigheid van de vrouw. De godsdienst zal aan deze verhoudingen niet geheel vreemd geweest zijn. Paulus immers heeft, waarschijnlijk omdat hij boos was op een van zijn gemeenten, waarin nogal veel lichte dames werkzaam waren, allerhande uitspraken gedaan over de vrouw en het huwelijk. Hij zegt in feite: het huwelijk is altijd nog beter dan naar de lichte vrouwen te gaan, maar het is voor de man nog beter het geheel zonder vrouw te stellen. Hij heeft kennelijk niet veel op met de vrouw, die hij schijnt te beschouwen als een vat vol ongerechtigheid. Wat voor sommige minder christelijke commentatoren weer aanleiding was hem tot een soort homoseksueel te stempelen.

Het standpunt in het verleden was in ieder geval: De vrouw is zwak. Zij kan zelf niets. Zij is afhankelijk van de man. Zij heeft als levenstaak alleen het adoreren van haar man, het voortbrengen van kinderen en de zorgen van het huishouden. De vrouw heeft omtrent deze denkbeelden altijd een eigen mening gehad en naar ik meen, haar denkbeelden van

meerwaardigheid vaak in de praktijk omgezet, maar de uiterlijke vorm bleef onaangetast. Vele factoren speelden in het verleden een rol bij de wijze waarop huwelijk en echtgenoten werden benaderd. De nadruk op de maagdelijkheid van de vrouw vóór het huwelijk kwam bijvoorbeeld voort uit de behoefte zeker te zijn, dat het nageslacht inderdaad dat van de man zou zijn. Dit ging zover, dat een huwelijk als niet geldig werd beschouwd wanneer de vrouw geen maagd was - en voorgaf dit wel te zijn. Maar vele vrouwen kenden allerhande middeltjes, om ondanks het tegendeel de schijn te bewaren. Misschien klinkt dit u wat cru in de oren, maar dit zijn feiten.

Nu komt langzaam maar zeker de emancipatie van de vrouw in dier voege, dat zij in staat is in de maatschappij haar eigen brood te verdienen, zonder gelijktijdig als maatschappelijk minderwaardig te worden beschouwd. Zij kan in zogenaamde fatsoenlijke beroepen terecht en blijkt in vele opzichten meer en meer maatschappelijke de gelijke van de man te worden. Daarbij is voor haar het huwelijk iets anders geworden. Zij huwt niet meer om een eigen klein domein te verwerven met maatschappelijk aanzien - dank zij haar onderwerping aan en aanvaarding van de echtgenoot. Voor haar wordt het huwelijk meer en meer een kwestie van een gelijkwaardig partnerschap, waarbij samenwerking en bevrediging op allerhande terrein een rol speelt en zij evenzeer eisen kan stellen als de echtgenoot. Seksueel, maatschappelijk, emotioneel, intellectueel kan zij nu eisen stellen.

En dan komt de pil. Het spijt mij dat ik ook dit punt aan moet roeren, maar in dit verband is zij van groot belang. De angst voor het kind dat niet gewenst was, aanleiding tot seksuele terughouding in huwelijk in vele gevallen, valt nu ook weg. Hiermede is de laatste afhankelijkheid tegenover de man voor de vrouw te overwinnen. Zij kan zelf lichamelijke bevrediging zoeken, zonder daarbij van de goedwillendheid en eerlijkheid van de man afhankelijk te zijn bij mogelijke gevolgen. Het gevolg is dat voorechtelijk en zelfs buitenechtelijk verkeer meer en meer wordt aanvaard. De psychologie speelt op haar wijze een rol door te ontdekken dat de monogamie meer een door de maatschappij opgelegde en door gewoonte ingewortelde regel is, dan een deel van de menselijke aard - althans voor zeer vele mensen. Verder spelen in de maatschappij de klimmende eisen en kosten van het gezinsleven een rol, die het de man steeds moeilijker maken, vooral bij het stichten van een gezin, dit door eigen arbeid onmiddellijk en bevredigend zelf te onderhouden. Zo speelt de vrouw in meer en meer gezinnen mede een rol als kostwinner, als werkende partner bij het direct verwerven van inkomen. Het is duidelijk dat de betekenis van het huwelijk door dit alles sterk gewijzigd wordt. Op de voorgrond staat een zekere kameraadschappelijkheid - die liefde en seks mede omvat - maar waarbij voor alles van wederkerigheid sprake moet zijn. Van een algehele wederkerigheid is, laat ons eerlijk zijn, in de publieke moraal nog zeker niet altijd en bindend sprake. Het is daarom duidelijk dat het traditionele huwelijk als instelling meer en meer onder druk komt te staan.

Laat ons nu de arbeid eens bezien. Vroeger was arbeid, zeker arbeid die zekere kennis vergde, een voorrecht. Vakbekwaamheid was een belangrijk voorrecht waar men veel voor over had. Iemand die zijn vak beheerste, was daarop terecht trots en deed van deze trots blijken in zijn producten. Inkomen speelde wel een rol, maar kwam vaak toch op de tweede plaats na deze trots. Nu speelt het inkomen bij elke beroepsuitoefening de eerste rol. Begrijpelijk is dit wel. Door de toenemende bevolking, de toenemende industrie is het menselijk gebied van belangstelling veel groter geworden, zijn de mogelijkheden buiten eigen beroepskring groter, terwijl gelijktijdig de band tussen vervaardiger en consument steeds minder is gaan tellen. De mens van heden heeft vele liefhebberijen, gebieden, waarop hij zich kan, wil en durft uitleven. Gelijktijdig loopt het persoonlijk, scheppend element in de arbeid, zij het door tempo of werkwijze, voor bijna een ieder steeds meer terug.

Het is duidelijk dat voor het merendeel der mensen de arbeid, die eens algemeen de inhoud van het leven vormde, nog slechts een middel vormt om te kunnen leven; daarmee is de arbeid zelfs in feite niet zo belangrijk meer en wordt de beloning steeds belangrijker. De machtsverhoudingen, die gelijktijdig met de vervreemding tussen werkgever, werknemer en consument ontstaan bij de toenemende industrialisatie, voert tot het vormen van bonden van werknemers, die voor hun rechten vechten - terecht overigens. Hierdoor komt meer en meer het denkbeeld op dat arbeid van een arbeider slechts het winstobject van de werkgever is. Dit

begrip wordt soms terecht, vaker echter ten onrechte, gehanteerd. Is het een wonder dat vele jonge mensen van heden het als een gunst hunnerzijds beschouwen wanneer zij voor iemand werken? Zij geven zo iemand dan toch maar de kans iets aan hen te verdienen, nietwaar? De arbeidsverhoudingen en de waarde van de arbeid persé komen zo in een geheel ander daglicht te staan.

Toch kunnen wij op dit punt de vraag stellen of dit alles wel mogelijk zou zijn geweest, wanneer er in de mensen niet een toenemende drang naar vrijheid was ontstaan. Ik meen dat alle sociale ontwikkelingen te samen nimmer een arbeidersbeweging tot stand zouden hebben gebracht, die zou kunnen slagen wanneer niet de toenemende vrijheidsdrang toenemende gevoelens van eigenwaarde bij alle mensen waren ontstaan. Ik geloof ook niet dat het kerkelijk geloof nimmer zo zeer in het gedrang had kunnen komen als in deze dagen het geval is, wanneer niet steeds meer mensen zelfstandig hadden leren denken en, daarbij uitgaande van eigen mystieke- en belevingsachtergrond, ook bereid waren geweest om alle consequenties te trekken van een zich verzetten tegen autoriteiten. En dit is typerend voor Aquarius.

Aquarius brengt ons natuurlijk vele nieuwe mogelijkheden van vrijheden. Hij brengt nieuwe geestelijke ontwikkelingen en vele grote technische mogelijkheden. Maar de mens zelf begrijpt niet wat zich in hem afspeelt. Bezie ik de strijd in het geloof, dan blijkt mij dat er in feite geen sprake is van een verwerpen van het geloof als zodanig, terwijl de ontkerstening geen kwestie is van ongelovigheid. Het is eenvoudig een kwestie van realisatiemogelijkheid. Het gaat om omschrijvingen, de techniek, de praktijk. De essentie blijft onaangetast. Zie ik naar het huwelijk, dan ontdek ik ook nu nog overal dit hunkeren naar een elkander perfect aanvullen, waardoor een mens bij een andere mens een zekerheid, een geborgenheid en een eigen zijn kan vinden die op geen enkele andere wijze te vinden is. Het huwelijk is geen gelicenseerde seksuele uitlaat. Niet meer. Het is niet meer alleen een verwerven van eigen gezin, waardoor de man aan status gewint en de vrouw een zekere zelfstandigheid kan verwerven. Het huwelijk is voor vele partners veel meer geworden. Maar gelijktijdig zoekt men ook het huwelijk met een veel beter besef van alles wat daarbij een rol speelt. Aquarius maakt de mens van vele feiten meer bewust. Hij zegt als het ware de mens, dat hij niet alleen aan status moet denken, omdat deze zonder meer weinig betekent. Hij maakt duidelijk, dat seks alleen niet meer voldoende is evenmin als kameraadschap. De mens erkent steeds meer de eisen, die aan een werkelijk goed huwelijk gesteld mogen worden. Met als gevolg dat hij in het huwelijk niet alleen meer een maatschappelijke vorm van samenleven nastreeft, maar een menselijk ideaal tracht waar te maken. Kan hij dit niet vinden, dan zal hij het huwelijk beëindigen door scheiding. Voor hij een huwelijk aangaat, zal hij eerst eens willen weten, wat de partner in feite voor hem seksueel en als mens kan betekenen.

Ook in de arbeid zoeken de meeste mensen niet, al lijkt het daar soms wel op, naar een zo hoog mogelijk loon voor zo gering mogelijke prestatie. De werker zoekt in feite naar een mogelijkheid om in zijn werk zichzelf te zijn, zichzelf te uiten en te beleven. Zodra dit bereikt is, zal hij eerder vele offers brengen, dan van werkkring veranderen. De individualistische drang, die Aquarius met zich brengt, wil men beleven in maatschappelijk verband, maar dan volgens de waarden en mogelijkheden, die men in zichzelf erkent. Men heeft het gevoel, dat dit niet mogelijk is wanneer men een beroep alleen maar kiest, omdat bijvoorbeeld vader dit ook is geweest. Men weet zelfs, dat men dit nooit bereiken kan, wanneer men om zuiver materiële redenen zich in een eenmaal gekozen beroep moet blijven bewegen.

Op het ogenblik verkeert de wereld wat dit alles betreft in een overgangperiode. En gedurende een dergelijke tijd zien de dingen er in aller ogen altijd weer slechter uit, dan zij ooit geweest zouden zijn. Men beseft niet dat dit alles alleen maar voortkomt uit het feit dat de oude vormen en werkwijzen niet meer voldoen, terwijl de mens nog geen nieuwe wijze van werken en leven heeft kunnen vinden.

Wie in dit verband spreekt over grote instellingen, zal ongetwijfeld ook aan de staat denken. Want ook de aanvaarding van en de eerbied voor het gezag van de staat komen er op het ogenblik maar bekaaid van af. De mensen durven tegenwoordig heel rustig te zeggen dat er in

eerste en tweede kamer een aantal volksbedriegers met elkander praatjes zitten op te hangen, waarvan zij zelf wel weten dat zij feitelijk geen zin hebben. Mensen die uren en dagen zogenaamde ernstig praten over dingen, die in feite van weinig belang zijn en in korte tijd in een enkele zin geformuleerd hadden kunnen worden. Men mag het degenen, die zulke dingen zeggen, niet al te zeer kwalijk nemen. De mensen van heden zien de staat niet meer als een soort verheven lichaam, een godgegeven gezag, dat buiten de mogelijkheden tot oordeel en kritiek van een gewone mens valt. Zij zien eerder de staat als een dienst van de gemeenschap aan henzelf en hun denkbeelden. Juist daarom zullen steeds minder mensen geneigd zijn het gezag van de staat te aanvaarden, zonder dat zijzelf en niet alleen als gemeenschap, maar ook als mens, daarin wat te zeggen hebben.

In Nederland bijvoorbeeld worden nogal zware belastingen geheven, die op velerlei wijzen steeds weer verhoogd worden. Men beseft zeer wel dat vele tijdelijke heffingen in feite lange tijd zullen blijven bestaan, beseft zeer wel dat langs slinkse wegen de lasten voor de burger steeds verder stijgen. Maar men is geneigd dit te aanvaarden, omdat men daar tegenover geneigd is ook zeer hoge eisen aan het gezag en de gemeenschap te stellen.

Dit uit zich niet alleen in de benadering van de politiemans, die zich rustig moet laten uitschelden en minachten, maar wel de kindjes uit het water moet redden, maar ook tegenover de sociale instellingen die alstublieft niet te veel drukte mogen maken, de mensen vooral niet te veel eisen mogen stellen, maar wel onmiddellijk klaar moeten staan met een oplossing, wanneer er iets niet in orde zou zijn. De staat van heden is niet meer de vorm, waarin een godgegeven gezag zich uit, maar een instelling, waarop je je zo nodig wenst te kunnen beroepen en waarvan je je verder zo weinig mogelijk aan wilt trekken - want je wilt geheel vrij en zonder hinder jezelf zijn en eigen inzichten verwezenlijken. Dit voert tot absurde ontwikkelingen, die duidelijk maken, dat ook de staat als instelling op de helling moet. Het kan eenvoudig niet anders.

Hierbij denk ik overigens niet aan een herziening van kiesstelsel, want dat haalt in dit verband geen steek uit. Zolang de zelfde heren, hoe dan ook gekozen, dezelfde praatjes blijven verkondigen en dezelfde tactiek er op na blijven houden, zal dezelfde reeks van bezwaren tegen - en vergissingen van de staat verder gaan. Het gaat er om dat de mens zelf, als deel van de gemeenschap, zelf werkende en garende, met voor hem zichtbare resultaten, deel moet hebben aan hetgeen de staat tot stand brengt. En dit zelf deel hebben zal meer moeten omvatten dan inhoudingen op het loon of het puzzelboekje, dat de staat regelmatig de belastingbetaler doet toekomen. De mens moet het gevoel hebben zelf direct deel te hebben aan de gemeenschap en het gezag, niet alleen door het stemmen, waar je toch niet onderuit kunt, tenzij je er een boete voor over hebt - maar door een eigen functie, die binnen het geheel betekenis heeft.

De mensen moeten ook zelf kunnen zien en beseffen, wat wel en wat niet mogelijk is. De vaderlijke - godgegeven - gezagsuitoefening, die zo vele regenten in de oudheid reeds als het enig juiste systeem van gezagsuitoefening beschouwden, is niet meer bruikbaar. Zodra er regenten komen blijkt dat de massa zich niet wil laten regeren, maar wel de gepretendeerde of werkelijke macht van het gezag eigen werk laat doen, zonder zich ooit in te spannen om daaraan vanuit zich iets bij te dragen. Amsterdam heeft dit uitvoerig ervaren, maar ook andere landen en steden ervaren steeds meer dat vooral jongeren zich niet zonder meer laten zeggen, wat wel moet en wat niet mag. Zelf de hoge geestelijkheid heeft dit, te samen met van eigen prestaties en rechtschapenheid overtuigde staatslieden moeten ervaren. Gezag kan uiteindelijk slechts worden uitgeoefend, mits de massa dit gezag duldt en aanvaardt. Aangezien de burger zelden of nooit een inzicht heeft in hetgeen wel of niet mogelijk is en de staat beschouwt als zijn dienaar, eist hij steeds weer het ongerijmde, het onmogelijke. Hij ziet de staat, ziet instanties steeds weer als iets wat hem wil dwingen met het minderwaardige genoeg te nemen.

Het is duidelijk dat ook in dit opzicht de sociale opbouw moet veranderen. Aquarius schept mogelijkheden daartoe. Want het technisch inzicht van de mens, ook in staatszaken, wordt groter en beter. Maar de belangstelling voor onbenulligheden wordt steeds minder. Wat weer betekent dat een staat, die het respect van haar burgers wenst te behouden, zich steeds meer zal moeten bepalen tot het essentiële, - daarbij duidelijk haar redenen kenbaar makende zonder

zich achter geheimhouding, politieke en andere belangen te verschuilen, - op voor een ieder kenbare en duidelijke wijze. Het betekent zelfs dat de staat - al zal hiertegen vooral in het begin nogal wat verweer zijn - er toe over zal moeten gaan om de directe en persoonlijke bijstand in te roepen van degenen, die zich op een bepaald punt uiten of zich met anderen eens verklaren.

Ik doe hier als voorbeeld een voorstel - u hoeft dit niet op te nemen, tenzij u wilt. Wanneer iemand een subsidie aanvraagt voor bijvoorbeeld een vereniging of instelling, zou men van hem moeten eisen dat hij eerst van eigen inkomen en naar verhouding van de steun, die hij van de gemeenschap wenst, een deel af zal staan boven de door allen gedeelde lasten. In vele gevallen zal dit - bijvoorbeeld als heffing ineens of jaarlijkse heffing - graag voor het doel gegeven worden, maar het zal er zeker toe bijdragen dat zeer velen, die nu luidkeels om subsidies voor vele dingen roepen, zich eerst eens bedenken over de belangrijkheid van hetgeen zij voorstaan. Een mens, die sociale zekerheid vergt van de gemeenschap, zal daartegenover ook een positieve houding moeten stellen. Met andere woorden, hij moet ook voor die gemeenschap willen en kunnen presteren. Pas wanneer men ook op deze wijze de mens deel doet worden van het geheel en in de plaats van vele theorieën, vaderlijke uitspraken zonder achtergronden en onbegrijpelijke acties of reacties, een bewuste en geheel op de praktijk gerichte houding stelt, zal het gezag van de Staat weer meer inhoud krijgen en onder de mensen kunnen leven. Zoals bij de kerken. Stellingen, beloften, en praktijk moeten op voor ieder begrijpelijke wijze met elkander overeenstemmen. En zoals in het huwelijk zal het ook vaak een kwestie van zoeken zijn, voor men elkander kan begrijpen en benaderen. Een zoeken, dat via BP, D66 en andere al dan niet democratische, uiterst linkse, rechtse of middengroeperingen wel zal moeten worden gevonden. Een reeks van proefhuwelijken van de kiezers misschien met gekozenen en hun streven. Maar ook daar zullen de echtscheidingen voorlopig talrijk zijn. Ofschoon politici in dit opzicht vaak slecht van begrip zijn. Ik kan mij bijvoorbeeld niet voorstellen dat een Koekoek zich terecht van de politieën gescheiden zal voelen wanneer zijn kiezers hem de scheiding aanzeggen. Hij zal dit, als menige schuldige partij in het huwelijk, waarschijnlijk als een onbegrijpelijk onrecht ondergaan.

Waar het om gaat, vrienden, is het volgende: Het oude, in vaak zelfs vele eeuwen gegroeid, kan onder de nieuwe invloeden niet zonder meer en opeens aan de kant worden gezet. Aan de andere kant blijkt steeds duidelijker dat het, wil het in de gemeenschap van betekenis blijven in de vorm waarin het reeds zo lang bestaat, niet meer te handhaven is. Dit voert tot een steeds scherper wordende strijd tussen de mensen, die het oude niet meer kunnen verdragen en degenen, die zich tot in het diepst van hun wezen gekwetst gevoelen wanneer maar iemand iets van het oude durft aantasten. Ik zie christenen, die in pogingen tot oecumeen samenwerken, en pogingen duidelijker te omschrijven wat nu wel de feitelijke waarde en stelling van het geloof is, godslastering menen te zien en voor hun kerken staande handenwringende de vernieuwers toeroepen: Waarom? God leidt ons toch en niemand anders? Er zijn geen compromissen mogelijk, er is geen onderzoek toegestaan. Ik zie staatkundigen, die zich vertwijfeld afvragen wat de mensen dan wel van hen wensen. Zij stellen: wij geven die mensen toch het beste, wat wij hen maar geven kunnen? Zij begrijpen niet dat de gewone mens van heden bovenal mondigheid van hen vergt.

Overall zien wij de ach en wee roepers, die beweren dat het in het huwelijk steeds slechter schijnt te gaan, dat de jeugd steeds lichtzinniger wordt. Maar zij begripen niet dat dit alleen voortkomt uit een verkeerde instelling waaraan die zelfde klagers schuld zijn, een mentaliteit, die alleen kon ontstaan door het onbegrip en het gebrek aan openhartigheid van degenen, die nu klagen. En, indien wij eerlijk willen zijn, moeten wij daarbij bovendien opmerken dat al die ach en wee roepers in feite zwartkijkers zijn: "De jeugd van heden is verdorven!" zo roepen zij uit. Maar is dit wel zo? Als u alle mini-meisjes bijeen zou halen, die u kunt vinden tussen 15 en 20 jaren, zou u waarschijnlijk kunnen constateren dat het merendeel van hen ook onder de oude regels van maagdelijkheid nog zonder kunstgrepen huwbaar zouden zijn. Al denkt men er vaak het ergste van, zij blijken meestal hun schat nog niet meteen verloren te hebben. En wanneer je al die jongelieden met hun lange haren, baarden enzovoort beziet, met hun escapades in geluidsterkte en brutaliteit, blijkt maar al te vaak dat zij in hun hart nog erg orthodox zijn. Zij willen zichzelf zijn, maar hebben nog geen vaste regels. Zij vinden - als hun vaders voor hen -

dat een avontuurtje met een meisje zo erg niet is. Maar gelijktijdig blijken zij, wanneer pa of ma weduwnaar of weduwe zouden zijn, dat dezen maar liever niet aan vrije liefde moeten beginnen. Want men moet de verhoudingen toch wel in het oog houden! Waaruit blijkt dat hun feitelijke instelling anders is dan het jeugdige en onbeheerste geluid, dat zij plegen te produceren. Zo erg als men schijnt te denken is het kennelijk lang nog niet. Deze excessen, die men als voorbeeld pleegt aan te voeren, blijken op een zeer kleine minderheid te slaan, die vaak juist door het gedrag van ouderen tot haar optreden, enzovoort, komt.

Beziet men de staatkundige extremisten van deze tijd, dan blijkt dat, of zij zich nu links of rechts op stellen, zij ondanks hun vaak radicale leuzen eigenlijk het zelfde willen als de anderen, alleen wat sneller misschien! En wanneer zij eenmaal een positie van gezag in kunnen gaan nemen, blijken zij het alleen ook niet voor elkaar te kunnen brengen ondanks hun harde woorden, en zijn zij in feite waardige collegae van de zittende machten, die zij aanvallen, al blijkt dit vaak eerst na de verkiezingen. Veel nieuws is er op het ogenblik eigenlijk nog niet. Alle oproer is nog geen vernieuwing, maar geeft slechts uiting aan de steeds meer bestaande behoefte een nieuwe weg te zoeken. Juist wanneer deze vernieuwing ter sprake komt, moeten wij rekening gaan houden met de steeds sterker wordende invloed, die aquarius op uw wereld heeft.

Ik wil mij daarbij niet beroepen op voorspellingen of hetgeen door een wereldleraar zou zijn gezegd. Ik houd mij aan de feiten zoals men deze reeds nu kan overzien. Wij zullen ontdekken dat het zo met de zogenaamde ontkerstening gaat, maar als directe parallel een verlangen naar ware christelijkheid zal vertonen - ook al zal men dit zo niet noemen. De mensen, die aan de ene kant het beleven van de kerkelijke wijze van christendom verwerpen, blijken steeds meer bewogen te zijn door het lijden van hun medemensen en zullen daarvoor in vele gevallen veel meer doen dan de christenen in het verleden ooit gedaan hebben. Dezelfde mensen die zo ontzettend voor vrije liefde zijn en geheel vrije seksualiteit prediken, blijken gelijktijdig te zoeken naar een werkelijke omschrijving van het huwelijk en werkelijke gemeenschap tussen man en vrouw. En zo op alle gebieden de ik noemde en vele andere.

Hoe dit mogelijk is? Wel, wanneer men tussen het oude en het nieuwe in staat, moet men zich oriënteren. Wanneer bij die oriëntatie een aquariusinvloed merkbaar wordt, blijkt dat men nogal eens snel op de teentjes is getrapt. Want men mag rustig stellen dat de invloed van aquarius hier en daar een driftelement omvat. Wanneer er iets ingaat tegen je zienswijze, ben je dan ook geneigd om veel luidruchtiger en vaak tot eigen spijt en verbazing later - en haatdragender - te protesteren, dan je eigenlijk van plan was. Aquarius brengt de mens er nu eenmaal toe wat feller en wat meer gedecideerd op te treden. Anderzijds geeft hij de mens wel redelijkheid. De mens wil onder deze invloed vooral logisch en redelijk denken, maar kan in wezen het mystieke daarbij toch niet ontberen. Juist daarom zien wij steeds weer verwarringen tussen logica en mystiek op velerlei terrein op de voorgrond treden. Men heeft immers de weg nog niet gevonden om innerlijke gevoelswereld, eigen gedachtemystiek, logisch en redelijk aanvaardbaar weer te geven. Men kan zich vaak niet uiten zonder daarbij tevens de logica uit het oog te verliezen. Juist daarom lopen zo vele schijnbaar toch wel redelijke, maar bij nadere beschouwing toch niet geheel logische bestrevingen en redeneringen op chaos uit.

De invloed van aquarius stijgt echter steeds hoger. Aquarius is technisch, - methodisch ook in zekere zin - niet zozeer voor zich als wel in zijn besef van samenhangen. De mens wil onder deze invloed steeds weer alle problemen in hun geheel oplossen of temeer overzien. Het is dan ook geen wonder dat juist tijdens de aanloop van de aquariusperiode het gebruik van allerhande giffen, die een zekere geestelijke bevrijding schijnen te bewerken, vanaf LSD en marihuana tot ether snuiven toe, toeneemt. Een van de meest eigenaardige methoden om high te worden vind ik overigens wel het leegknijpen van een tube lijm in een zak, waarin men dan de neus steekt om de dampen in te ademen. Een goedkope methode, dat wel, maar volgens mij een die u hoogstens hoofdpijn en een lichte vergiftiging zal bezorgen. Het grijpen naar deze middelen is mijn inziens echter een uiting van een alles steeds meer overheersend verlangen aan de beslotenheid van een wereld, die men niet kan overzien, te ontvluchten. Onder aquarius verlangt de mens steeds meer kosmische samenhangen te overzien. Slaagt hij daarin niet zonder meer, dan zoekt hij de oplossing in deze chemisch veroorzaakte inkeer tot zichzelf. Dat Aquarius

hiermede tevens de mensen stimuleert in de richting van schadelijke giften als heroïne enzovoort en niet slechts tot een geestelijke discipline voert, kunnen wij hierbij betreuren.

Maar dit is niet zozeer de schuld van de invloed als wel het gevolg van de ontstane mentaliteit van de mens, waaraan vooral de gemeenschap schuld is. Maar al bestaat de neiging dus bepaalde geneesmiddelen en roesveroorzakende middelen meer dan wenselijk is te gebruiken, zo moet men toch niet veronderstellen, dat de mensheid door deze tendens nu het gevaar loopt aan gif ten onder te gaan. Het betekent alleen, dat zeer vele mensen een geestelijke waarde en vrijheid zoeken, zonder nog te weten hoe deze voor zich en uit zichzelf te vinden. Juist dit nog niet georiënteerd zijn doet als vanzelf een bijzondere aantrekkingskracht uitgaan van het exotische. Allerhande yogi's en maharisjis vinden in het westen opeens volgelingen. Of wij daarbij denken aan enige tijd geleden, toen Krishnamurti velen aantrok, of aan deze dagen, waarin de Beatles met hun maharisji een ware rage veroorzaken, in beide gevallen is er vooral sprake van een zoeken naar nieuwe denkbeelden, naar nieuwe achtergronden voor eigen bestaan, een nieuwe verklaring voor de waarden van eigen leven.

Aquarius is technisch. Men wil het principe van het leven leren kennen. De mens, onder deze invloed, zoekt in en buiten zich het werkelijke beginsel van het leven te ontdekken en komt daarmee langs vele middelen, zowel de genoemde en schadelijke middelen als andere minder schadelijke disciplines, met lange tijd vergeten grondwaarden van het bestaan in contact. Aquarius houdt van orde. Maar orde moet iets zijn wat uit samenwerking voortkomt en niet alleen iets wat van bovenaf met geweld wordt opgelegd, want dit is onder invloed van Aquarius niet aanvaardbaar. Daarom zal de mens in deze dagen gelijktijdig naar ordening zoeken en zich tegen bestaande gezagsverhoudingen en de daaruit voortkomende ordening - die hij niet kan begrijpen, aanvaarden en deze ziet als ingrijpen in zijn persoonlijke sfeer - bestrijden. Het geheel is een groeiproces. De instellingen, die op het ogenblik zo heilig worden geheten, zullen ongetwijfeld veel moeten veranderen voor zij aanvaardbaar worden voor de mens van morgen en passen in een nieuwe tijd. Maar moeten zij daarom dan maar geheel verdwijnen? Ik meen van niet.

Ik meen dat de godsdienst zelfs beter en sterker onder de mensen zal herleven dan zij in haar huidige vormen ooit geweest is en wel omdat de mensen, die de godsdienst beleven, haar niet meer in de eerste plaats als godsdienst zullen zien, maar er toe zullen komen de mensheid te dienen, omdat zij in zich beseffen dat er een God bestaat.

Ik geloof dat het huwelijk een nieuwe en grotere betekenis kan krijgen binnen de gemeenschap, wanneer het de vrije en bewuste eenheid van mensen gaat worden, waarbij een ieder in feite vrij is, en zichzelf binnen deze vrijheid slechts beperkingen oplegt omdat hij of zij dit voor deze eenheid noodzakelijk acht.

Ik geloof dat de staat, zeker als gemeenschapsvorm, niet ten gronde zal gaan in de komende eeuwen, maar ik ben er van overtuigd, dat zij iets anders zal moeten worden dan het machtsapparaat, dat zij nu is. Zij moet worden tot de uitdrukking van het samenhorheidsgevoel, ook ten aanzien van anderen. Het is de angst en de verwarring, die in deze tijd landen kapitalen weg doet werpen aan h-bommen, raketten naar de maan of mars en gehele volkeren oplaadt met oorlogsangsten en rassenvooroordelen. Want zij zijn verward: het oude is niet meer houdbaar, het nieuwe is nog niet gevonden. En toch moeten er samenhangen zijn. Zodra de staat werkelijk en in de eerste plaats de uitwisseling van diensten helpt bepalen en verhoudingen tussen mensen realiseren, en niet meer bovenal de vergaderplaats is van degenen die ten koste van alles willen domineren, zal zij alle mensen waarlijk kunnen samenvoegen binnen één geheel. Dan heeft de staatsvorm zin en zal de staat voort kunnen bestaan, misschien zelfs kleiner dan nu in vele gevallen nog, maar mede daarom meer positief van waarde.

Aquarius is zo kwaad niet. Hij zal aan het werk van de mens op de duur weer werkelijk inhoud geven, een doel, waardoor de mensen bereid zullen zijn, desnoods zonder betalingen, door te werken, omdat zij juist in die arbeid hun belang zien binnen de gemeenschap en de

uitdrukkingsmogelijkheid voor zichzelf. Maar dit alles moet nu nog groeien vanuit de verwarring. Juist deze verwarring zal in komende dagen meerdere crisissen scheppen. Daaraan kunnen wij niet ontkomen. Het is eigenlijk eenvoudig genoeg. Kijk maar eens naar de kwestie in Vietnam, de conflicten in Korea, het probleem Griekenland, de grote problemen tussen de Arabische wereld en Israël - dingen waarvan u een deel misschien al weer bijna vergeten bent, maar die nog steeds bestaan. Denk dan aan de rassenstrijd in de VS, aan de grote omwenteling, die zich steeds sterker aankondigt in bijna geheel Z-Amerika. Dan zult u zich misschien nabij een ondergang van de wereld wanen, een wereldondergang, zoals Paulus die reeds meende te kunnen voorzien en profeteren gedurende zijn leven, lang geleden. Want als u de brieven van Paulus leest, is voor hem toch de dag des oordeels reeds zeer nabij. En wat dit betreft, is het misschien wel aardig op te merken dat nog vandaag in het oudste christelijke klooster op Athos mystiek aangelegde monniken elke dag weer zitten te staren naar het topje van een heuvel waarboven volgens de overlevering de Heer gezeten op de wolken zal nederdalen, om de heerschappij van de wereld op zich te nemen en het laatste oordeel aan te kondigen.

Neen. De problemen en verwarringen zullen u niet meevallen in de komende jaren. Ik denk zo, dat velen van u zich reeds in deze dagen afvragen of de wereld niet staat aan de rand van de afgrond, of er geen wereldoorlog dreigt, misschien reeds morgen. Ik kan dit begrijpen. Maar deze inzichten hebt u doordat u denkt in instellingen en niet in mensen. Aquarius werkt echter niet met instellingen, maar met mensen. Aquarius scheidt een toenemend verzet tegen oorlog en krijg, - heus niet alleen in bijvoorbeeld de Verenigde Staten en Zuid-Vietnam, maar ook in Rusland en Noord-Vietnam. Het is Aquarius, die in Griekenland langzaam maar zeker een vrijheidsstrijd tegen een politiedictatuur doet oplaaien, die niet gewelddadig is en met bommen werkt, maar onophoudelijk wroetende de onzekerheid van de militaire bewindslieden steeds doet toenemen. Aquarius is misschien de aanleiding tot vele revoluties, vooral rond Zuid-Amerika. Maar hij is vooral degene, die langzaam maar zeker de strijdende partijen mengt. In Zuid-Amerika staan armen en rijken langzaam maar zeker niet meer alleen tegenover elkander als vijanden, maar blijken steeds meer armen en rijken in een steeds groeiend begrip tot de nodige samenwerking te kunnen komen, waardoor zij een mogelijkheid tot werkelijke hervormingen scheppen.

Ik wil met dit alles alleen maar zeggen dat de dingen niet zo erg zijn als u denkt. Zeker, gevestigde instellingen en denkbeelden wankelen in deze dagen steeds meer. Vele theorieën omtrent wereldevanwichten in machtspolitiek, economische zekerheden enzovoort zullen in de nu komende jaren steeds zwaarder op de proef worden gesteld - en waarschijnlijk ook falen. Maar dat betekent nog niet, dat er een ondergang op komst is. Er is een vernieuwing aan de gang. Wanneer u zo dadelijk naar buiten gaat en het begint lente te worden, ziet u overal knoppen zwellen. Wanneer u nu stelt, dat deze knoppen het leven zijn - u weet niet beter - zult u klagen, wanneer zij gaan scheuren en barsten. Dan zult ook in dat geval u - door uw verkeerde inzichten - menen, dat het leven vernietigd dreigt te worden. Maar in feite moeten de knoppen wel barsten, omdat anders de bladeren en bloesem niet te voorschijn kunnen komen. Zo moet u de verwarring van deze jaren zien: het barsten van de knoppen als een wereld, waarin de invloed van een nieuw denken, maar ook van een nieuw mystiek beleven en de invloed van een steeds groter individualisme, gepaard gaande met een steeds groeiend gemeenschapsbegrip, de gevestigde instellingen uiteen schijnen te doen vallen. Er moet veel veranderen, maar dat is nu eenmaal nodig, omdat een wereld, die zou blijven zoals zij nu is en zich zou ontwikkelen volgens de waarden die zich nu ontwikkelen, voor de mensheid onleefbaar zou worden. Voor de geest en voor God zou zij daarmee veel van haar betekenis inboeten, daarvan ben ik zeker. Dat wat scheurt en dat wat pijnlijk teniet schijnt te gaan, moet wel scheuren en verdwijnen, opdat de werkelijkheid, die in de mensen verborgen is - ook nu reeds - steeds meer tot uiting zal kunnen komen.

Geestelijke waarden schijnen u in deze tijd nogal eens op de achtergrond te geraken. Maar alstublieft niet denken dat de geestelijke tendenties werkelijk aan het vervagen zijn. Integendeel. Er is alleen een zoeken naar een nieuwe vorm, die aanvaardbaar zal zijn. Een wereld, die in uiterlijkheden steeds weer haar oplossing zoekt, zal ook in meer geestelijke waarden zich vooral aangetrokken voelen tot dat wat uiterlijk interessant en modern is en zal

dit morgen inwisselen voor iets anders wat nog moderner en uiterlijk nog opvallender is. Maar dat neemt niet weg dat men in feite zoekt. Het zoeken zelf reeds maakt duidelijk hoe groot ook nu de honger is naar geestelijke waarden. De geestelijke ontwikkeling is zo sterk tegenwoordig en uit zich, zij het op vreemde wijze, zo voortdurend, dat zij in deze dagen niet te niet zou kunnen gaan.

Hetgeen ik u vanavond heb willen voorleggen is niets anders dan een verklaring omtrent uw eigen tijd. Uw tijd met haar vele heilige huisjes en schijnbaar onaantastbare instellingen, die allen opeens worden aangevallen en aangetast. Maak u daarover niet te druk. Een kuiken kan nu eenmaal niet uit het ei komen, zonder de schaal te doen barsten. De werkelijke menselijkheid, de in de mensen steeds weer meer is ontstaan, kan alleen door een schijn van onoplosbaar geweld en een schijnbare vernietiging van veel, wat men waardevol of volmaakt noemt, zich een weg banen naar de noodzakelijke uiting. Indien ik u dit middels dit betoog duidelijk heb kunnen maken, is dit voor mij meer dan voldoende. Indien ik niet duidelijk genoeg was, kunt u nu vragen stellen of commentaar geven.

Vraag: Hoe strookt dit met de ordening waarover in vroegere betogen werd gesproken?
Antwoord: Indien het streng methodische voortkomt uit het besef van de mensen dat zij alleen op deze wijze juist voor zich kunnen leven en werken, wanneer zij tot deze ordening komen door een persoonlijk besef van samenwerking met anderen, zullen zij vaste en streng omschreven wijzen van samenwerking geheel vrijwillig en zonder enige dwang kunnen aanvaarden. Daarin zullen zij echter voor zich steeds de vrijheid blijven eisen hun eigen plaats en verhoudingen binnen het door hen aanvaarde geheel te wijzigen. Dit is het belangrijke. Op het ogenblik maakt men de fout te veronderstellen dat een methodische ordening alleen mogelijk is middels gelijkschakeling, maar methodische ordening en strenge ordelijkheid betekent niet dat alles noodzakelijkerwijze geheel gelijkgeschakeld moet worden, maar wel dat de onderlinge rangschikking van alle bestaande elementen binnen een regel mogelijk is én volbracht wordt. En dit betekent volgens mij toch wel iets anders.

Zijn er nog verdere vragen? Zo niet, dan mag ik wel aannemen dat ik hier mijn betoog kan beëindigen. Ik zou u echter, voor ik heen ga, nog een raad willen geven.

Probeer eens om alles wat er op de wereld gebeurt, ook wat u verwerpelijk vindt, te overwegen en na te gaan wat het mogelijk goede daarin is. Wanneer u begint het goede in alle ontwikkelingen te erkennen - zonder u daarbij zelf te misleiden door het zogenaamde kwade te verwaarlozen - zult u een tendens ontdekken in de ontwikkelingen waarbij u zelf een plaats binnen dit alles voor u zelf kunt vinden. De meesten van u zijn reeds wat ouder en de ouderen kunnen in deze wereld van heden van zeer grote betekenis zijn wanneer zij niet tegen de ontwikkelingen in hun standpunt of plaats in het geheel willen handhaven, maar uitgaande van eigen standpunt en plaats binnen het geheel dienstbaar willen zijn voor alle vernieuwingen. Ik geloof dat voor velen van u nog menige ontdekking verborgen ligt in de dingen, die u nu in uw wereld onbelangrijk vindt of zelfs verwerpt. Probeer dit eens. Want Aquarius wordt steeds sterker, ook voor u, ook in u. Daardoor kan de kracht van menselijkheid en broederschap, die zich steeds meer ontplooit, ook via u en reeds in deze dagen van verwarring, meer definitief gestalte krijgen.
Ik dank u voor uw aandacht.

DE INNERLIJKE MENS (ESOTERIE)

Goedenavond, vrienden.

In dit tweede deel van de bijeenkomst zou ik gaarne met u willen spreken over de innerlijke mens. Wie zich bezig houdt met de moderne ontwikkelingen, zoals u vanavond hebt gedaan, wordt u vanzelf geconfronteerd met de innerlijke mens, dit eigenaardige raadsel van een in het

Ik "besloten" wereld, waarmede eigenlijk niemand in deze dagen goed raad weet. In het Ik is een wereld, die gelijktijdig onwerkelijk is en toch een bestaan inhoudt, dat niet rationeel in te delen is, maar voor het Ik van het hoogste belang is.

Ik wil bij dit alles allereerst uitgaan van datgene wat wij vinden in trance en persoonlijkheidsdistantiatie. Op een ogenblik is het soms mogelijk afstand van jezelf te nemen; het is dan soms of je jezelf ziet liggen, of je uitgaat in een andere wereld. Wij noemen dit verschijnsel vaak uittreding. Daarbij dient men echter steeds weer zich voor ogen te stellen, dat de wereld, die men zo kan betreden, een wereld is die men zelf mede tot stand brengt. Een mens, die een zeer geringe dosis LSD heeft genomen - zeg 1/10 mg - ondergaat na rond vijf kwartier een intensifiëring van zijn wereld. De kleuren zijn anders, intenser. De mens ziet dan niet meer zozeer de gangbare verhoudingen dan wel de details, die tot hem spreken alsof zij van bijzonder gewicht en inhoud zouden zijn.

Wat de mens zo ziet, is in de eigen wereld wel degelijk aanwezig, maar de relaties, die in eigen wereld normaal bestaan, zijn geheel weggefallen. Ik geef u dit voorbeeld, ofschoon in deze roes de distantiatie van eigen werkelijkheid niet geheel is doorgevoerd. Want de mens, die in de innerlijke wereld treedt, ondergaat daarbij niet alleen maar een andere sfeer of wereld. Hij is in een andere toestand gekomen en alles wat hem beroert, wat er in hem leeft en wat hem zou benaderen, zal hij vanuit zichzelf gaan interpreteren middels eigen inclinaties en aan de hand van details. Een mens met schuldbewustzijn zal invloeden ontmoeten, die hij ziet als demonen, allesverslindende monsters, terwijl iemand die innerlijke vrede heeft, dezelfde invloed juist zal beleven als een soort engel of fijngevormde cupido, die als gids voorgaat op de weg naar Eulysische velden. Want de invloed, die men ontmoet, interpreteert men zelf en ziet, beleeft men volgens de eigen interpretatie.

Het mysticisme van deze dagen is voor een zeer groot deel gebaseerd op die innerlijke wereld, maar de meeste mensen zijn niet in staat deze werkelijkheidsverwijdering voor zichzelf ook geheel te interpreteren. Zij kunnen dus de inhoud van hun beleven vaak niet of niet geheel begrijpen. Wanneer ik vanavond de esoterie dan ook op een andere dan de bij u gebruikelijke wijze benader, zo is dit vooral om u duidelijk te maken hoezeer u allen in bewustzijn op deze wijze gespleten bent. U kent misschien het verhaal van de indianen, die pyotl verzamelen, de knop van een cactus, die zij dan als een soort lichaam Gods communicerend tot zich nemen. Deze mensen ondergaan, mede door de mescaline in de pyotl en de plechtigheid verbonden aan het nuttigen daarvan, een bewustzijnsverruiming, een soort kosmisch contact met hun God. Uit dit contact putten zij wel degelijk kracht en kunnen vaak zelfs komende gebeurtenissen in de stof voorzien. Maar zij trachten dan ook niet hun belevingen onder te brengen in het kader van een redelijke beschouwing of benadering.

Een mens, die in een toestand van vroomheid, van innerlijke rust bijvoorbeeld LSD of een dergelijk middel geniet, zal bemerken dat hij zijn persoonlijke stemming, plus verwijdering van de werkelijkheid, gebruikt om zijn werkelijke wereld en gevoelens op een geheel andere wijze dan normaal te interpreteren. Is die stemming verheven, dan treffen wij inderdaad gevoelens van kosmische verbondenheid aan, een beleven van een kosmisch contact. Dan heeft alles een bijzonder diepe betekenis, schijnt ongemeen zinrijk en geeft het gevoel door te dringen tot de diepste raadselen van het bestaan. In feite beleeft men slechts de raadselen van eigen wezen. Op het ogenblik dat men, al is men ook vroom gestemd, tracht voor zichzelf een gevoel van schuld te verbergen, wanneer men zijn wereld niet wil aanvaarden en misschien zelfs het eigen Ik niet wil accepteren zoals deze zijn, is het gevaar zeer groot dat men alles wat men voor zich placht te verbergen, nu van alle remmen bevrijd, in de geest zal ontmoeten. Het Ik geeft van alle erkende waarden en krachten een interpretatie, die het kosmisch contact tot een voortdurende hellesmart maakt, een laaiende brand, waarin men zich zelf verteerd voelt worden, terwijl rondom monsters dwalen.

Toch is het dezelfde mens, dezelfde geest die dit beleeft en waar maakt. Dit is een van de redenen, waarom de zogenaamde reizen in het Ik middels moderne chemische middelen eigenlijk nooit geheel in staat zijn de mens tot een werkelijkheidsbesef te laten komen. Het blijkt

zelfs niet mogelijk te zijn voor deze "reizen" zich een bepaald doel te stellen, men beleeft alleen zichzelf. Wie doordringt in eigen verborgen werkelijkheid kan niet anders doen, dan zichzelf ondergaan. Dit dient men goed te begrijpen. En wij zijn innerlijk een grote veelzijdigheid. Wij dragen in ons wezen verheven idealen, een groot geloof misschien, en begrip van kosmische verbondenheden, maar gelijktijdig vernietigende haat en eenzaamheid. Je draagt in jezelf de aanvaarding van kosmos en wereld, maar gelijktijdig vaak een grote angst voor alles wat buiten het Ik zou kunnen bestaan. De honger naar het onbekende en de vrees voor het onbekende liggen in elke mens vlak naast elkander.

Een mens, die het innerlijk tracht te doorgronden, of hij dit nu langs geestelijke weg wil bereiken of een poging doet met chemische middelen, zal allereerst de tegenstellingen van het eigen Ik moeten kunnen verwerken. Ik kan niet alleen licht of alleen duister zijn. Ik kan enkel een samenspel zijn van alle waarden tussen licht en duister, die maar voor mij denkbaar zijn. Ik kan nooit alléén een goed mens zijn. Wanneer ik goed ben, beseft ik ook kwaad, moet ik innerlijk ook ergens slecht kunnen zijn. Let wel, dit alles geldt in en voor het Ik. Het heeft niets met de uiting naar buiten toe te maken, maar is eenvoudig de werkelijkheid van het bewustzijn.

Naarmate ik mij meer van het goede en het juiste bewust meen te worden, zal ik mij ook meer bewust moeten zijn van al datgene wat onjuist, duister, niet mooi is. Dit bewustzijn benadert men langs de weg naar het innerlijk. Wie een reis in eigen innerlijk wil maken zonder daarbij tot schade en zelfmisleiding te komen, zal daarom in de eerste plaats moeten leren het geheel van eigen wezen zonder meer te aanvaarden en voor eigen wezen of delen daarvan geen angst te koesteren. Men mag geen angst kennen in zichzelf, zelfs niet voor de dingen die zorgvuldig verborgen plegen te blijven, de dingen, waarvoor men zich in de wereld buiten het Ik zou schamen of waarvoor men vreest.

Aanvaard jezelf, zoals je bent, luidt de eerste regel. Maar dan komt het moeilijkste punt: de mens, die zich in zichzelf keert, wordt geconfronteerd met eigen problemen en conflicten. Deze conflicten en problemen moet men aanvaarden en trachten juist te zien, op te lossen. Doet men dit niet, tracht men aan deze waarden van het ego te ontvluchten, dan worden zij tot demonen, die de mens op zijn innerlijke tocht achtervolgen als hongerige wolven. Dan wordt het ontkennde of ontweken conflict het probleem, tot een wolk van duisternis, die alle lichtende kleuren van het bestaan opeens maakt tot een vreemde straling, die het Ik voortdurend meer irriteert, maar waaraan het niet ontkomen kan, iets wat je de waanzin nabij brengt en in sommige gevallen zelfs ook na de terugkeer van de reis tot een bestaande waarde maakt.

Wij moeten nimmer de dwaasheid begaan, aan te nemen, dat wij onszelf kennen. Als mens niet, als geest niet. Daarom moeten wij ook bereid zijn van onszelf alles, ook het meest onverwachte te aanvaarden. Wat niet betekent, dat wij nu maar opeens aan alle waarden van onszelf toe zullen moeten geven. Dus niet: "mensen, wij voelen nu toch, dat wij slecht zijn, dus laat ons nu maar slecht handelen ook in het vervolg". Wij moeten het feit aanvaarden, dat wij innerlijk slecht kunnen zijn en juist daarom bewuster dienen te selecteren in onze daden, volgens hetgeen wij goed achten. Op deze wijze kun je met jezelf leven. Op een andere wijze is dit haast niet mogelijk. Want de innerlijke wereld bergt in zich niet alleen het totaal van onze wensen en daden, maar ook het geheel van de persoonlijkheid, de vele incarnaties, die u misschien hebt doorgemaakt, en uw geestelijk bestaan waarvan u zich in de stof niets meer herinnert. En niet te vergeten, ligt in het verborgen Ik de herinnering van alle dingen, die men eens beleefd of gedaan heeft en daarna heeft vergeten of wilde vergeten. Zij bevat alle mogelijkheden, die u misschien eens hebt beseft, maar niet hebt waargemaakt. Zij is de totaliteit van hetgeen u bent.

Wanneer u in dit innerlijk gaat reizen, gaat zoeken naar een bepaalde bestemming, naar een contact met God of kosmos, moet u bereid zijn dit alles van uzelf te aanvaarden. Wanneer u op reis gaat, terwijl u bang bent voor moerassen, is het beter niét op reis te gaan. Maar wanneer u inderdaad op reis gaat, moet u voor het moeras geen angst koesteren, maar het voorzichtig en zonder haast beschouwen, met alle voorzorg zoekende naar die plaatsen waar u nog houvast kunt vinden. En wanneer u geen succes kunt boeken hiermede, moet u niet trachten terug te

keren, maar een gids zoeken, die u door het moeras kan brengen tot op het drogere land waar u weer zelf verder kunt gaan.

In de tijd waarin u leeft, zijn er vele mensen, die eigenlijk dit contact met het Ik begeren en zoeken. Sommigen van hen doen dit via meditatieve processen, anderen via yoga, boeddhisme. Er zijn bepaalde methoden te vinden bij de Soefi en de Bahai, bruikbare disciplines vinden wij ook bij de Subud, kortom overal treft men op het ogenblik werkwijzen en mogelijkheden tot onderzoek en erkenning van het Ik aan. Zelf in de kerken beginnen bepaalde vormen van zelfonderzoek en zelferkenning door te dringen en de overhand te krijgen. Met een methode alleen bereikt men echter zelden iets. In deze tijd zoekt de mens wel het innerlijk te betreden, maar al te vaak weet hij niet - en wil hij niet weten - wat hem daar wacht.

Nu geloof ik graag dat het ook mij onmogelijk blijft, zelfs met de meest realistische of poëtische beelden die ik erover vinden kan, een enigszins waar beeld te geven van alles wat er in u leeft. Maar wel kan ik u vertellen wat er in uzelf steeds weer aan de hand is. Er is een voortdurende uitbreiding van uw besef. Maar waar u ten goede méér gaat beseffen, beseft u ook meer ten kwade. Waar u naar buiten toe handelde, ontstond een indruk vanuit uw wereld, die in uzelf verwerkt werd. Het antwoord van de wereld op uw daden is deel van uw Ik geworden. Al deze dingen zult u ontmoeten. Wanneer u zich dan, als iemand onder LSD-involed, door de details te veel laat afleiden en niet zoekt naar de totaliteit, maar ten hoogste tracht een soort verheven gevoel van verbondenheid met de kosmos te bereiken, of zelfs slechts een zelfrechtvaardiging nastreeft, die meestal ontaardt in een soort hel van opiumdromen, bereikt u niet veel en zijn de gevolgen voor u waarschijnlijk niet erg aanvaardbaar.

Wie in zichzelf wil reizen, moet uitgaan van de stelling: dit ben ik, "Tvat swam asi". De erkenning, dat gij dit alles zijt, is voor uw buitenwereld niet zo belangrijk als u misschien wel denkt. In de innerlijke wereld is zij echter noodzakelijk. Op het ogenblik dat ik iets wat in mij leeft, ontken als deel van mijzelf, maak ik het tot iets wat het gevormde beeld van het Ik kan aanvallen, iets wat het geheel kan kwetsen. Zodra men echter alle waarden erkent als deel van eigen Ik, kan men door dit besef de dingen ook beheersen, kan men het begrijpen, zijn juiste plaats geven.

God ontmoeten in jezelf, kosmisch bewustzijn verwerven in jezelf, is niet alleen maar een proces van lief zijn, of desnoods een kwestie van mooie begrippen, edele woorden enzovoort. Het kan niet alleen bestaan uit een vlucht naar de Lichtende verhevenheid van een Gouden Licht. Wie in zich de waarheid wil vinden en daarmee God zoals Hij in het Ik leeft, zal wel degelijk in zichzelf alles moeten aanvaarden en als deel van dit Ik erkennen, positieve zowel als negatieve waarden en krachten. Uit licht én duister is de wereld opgebouwd. Het eerste wat God deed bij de schepping, is, zo wij de bijbel mogen geloven: "Het worde Licht". En toen het licht werd, was er dus een scheiding tot stand gebracht tussen licht en duister. Licht en duister zijn ook wij.

Wij moeten juist uit licht en duister tezamen ons begrip voor eigen wezen en ons besef van het bestaan vormen. Doen wij dit niet, dan zullen wij aan ons zelfonderzoek ten gronde gaan en zal onze reis in het innerlijk mogelijk een reis worden zonder werkelijke terugkeer. Indien je er ondanks dit toch in slaagt eenzijdig de werkelijkheid van de wereld, waarin je als mens leeft, weer geheel te aanvaarden, zo zal de waarde van de gehele reis in het Ik niet veel meer zijn dan een bouwsel van tomeloze fantasieën, waarmee men eigen bestaan voortdurend voor zichzelf wil rechtvaardigen zodat men met zich en de wereld binnen de stoffelijke werkelijkheid tot strijd komt.

De waarheid van het Ik is veel omvattend. Je kunt nooit alles rechtvaardigen wat je bent en wat je doet. Tracht daarom nooit uzelf voor uzelf te rechtvaardigen. Het heeft toch geen zin. U kunt slechts leren beseffen wat u werkelijk bent en doet. Wanneer wij geschapen zijn door een God, dan is het zeker dat die God mede alles heeft geschapen wat wij zijn en kunnen zijn. Het heeft dan ook geen zin onszelf te veroordelen, te verwerpen of een deel van ons wezen te ontkennen, wij moeten beginnen te erkennen, "dit ben ik, zó ben ik".

In de erkenning van alles wat wij zijn, kunnen wij dan nog altijd de richting van onze uiting, en datgene wat wij zelf zijn, in en voor onze wereld, zelf kiezen. Onze vrijheid van wil is geen vrijheid, die het ons mogelijk maakt zelf te bepalen wat wij zijn, maar is slechts de mogelijkheid, mede zelf te bepalen wat het Zijn, dat wij leven, betekenen zal via ons en wel door onze wil.

Er zijn mensen die denken dat, wanneer je het ogenblik van verstillings hebt bereikt waarin je gelukkig bent en voor een ogenblik daadloos en los van de wereld schijnt te bestaan, zo een ogenblik waarna je tot de stoffelijke werkelijkheid pleegt terug te keren geladen met heimwee en onbegrepen vreugde en krachten gelijktijdig, je de werkelijkheid hebt bereikt. Maar dan heb je maar een enkele kant, een enkel facet van die werkelijkheid bereikt. Beschouw je dit als het geheel, dan misleid je jezelf en verlies je meer dan je wint. God bereiken wil zeggen: opgaan tot de sluier waarachter zijn werkelijkheid verborgen is, om haar dan te doorbreken. Het wil niet zeggen dat wij alles kunnen koesteren in een eenzijdige aanvaarding van God of een deel van de Goddelijke Werkelijkheid. Het wil zeggen: de totaliteit van het Zijn erkennen en aanvaarden.

Dat eerst is werkelijke bewustwording: een waarlijk juist geestelijk streven en uiteindelijk ook nog het bereiken van een ware zelfkennis. Er zijn altijd weer mensen, die trachten alle zijn en wereld buiten zich te construeren, zelfs hun innerlijke werelden. Zij leven tussen de zuilen, waarin de Goddelijke Kracht zich openbaart en beseffen niet dat zijzelf niet kunnen bestaan tussen deze zuilen zonder zelf daarvan steeds deel te zijn, zoals een vrijmetselaar zou zeggen: zelf ben je de derde zuil. Maar deze zuil ontstaat eerst in de inwijding door het in het Ik beseffen van de beide andere zuilen als schoonheid en wijsheid. De derde zuil is het Ik, maar dan in feite het product van beide buiten het Ik geconstrueerde zuilen, die slechts werkelijkheid zijn voor jou, zover ze in jezelf werken.

Als mens ben je geen replica van iets wat buiten je bestaat, of een vergaarsbak van kennis, die je door anderen wordt toegevoegd. Je bent de interpretatie van de werkelijkheid, je bent mede dit alles zelf. Zodra ik dit beseff, bouw ik in feite voor mijzelf een brug waardoor bijeen komt wat voor mij tot dan gescheiden scheen. Schijnbaar. Wij zijn hier mensen en geesten te samen en schijnbaar zijn wij gescheiden. Maar toch vormen wij op het ogenblik dat wij gezamenlijk begrijpen wat en hoe wij zijn een eenheid, worden onze werelden zelfs een onscheidbaar geheel.

Tussen mensen onderling bestaan beletselen in velerlei vorm en velerlei zin. Zolang u die gaat beseffen en meent dat u kunt volstaan met uzelf te zijn tegenover anderen, blijft u geïsoleerd en eenzaam. Zodra u begrijpt dat hetgeen u bent ook uiterlijk - als mens of geest - het product is van alles wat er rond u bestaat volgens uw beseff, heeft de gehele wereld opeens zin en betekenis en hebt u met die gehele wereld ook waarlijk contact, kunt u uzelf en de wereld begrijpen. Ook in de innerlijke wereld geldt dit.

Wij kunnen niet volstaan met beredeneren. De mystiek van heden is een voortdurend zwerven tussen het onbegrip ten aanzien van het Zijn en de strijd, die voortkomt uit het wanhopig pogen van de mens zichzelf en de wereld slechts in een eenzijdig bestaan te ontmoeten. Hierdoor wordt verklaard waarom zij zo vele mensen verminkt en hulpeloos dreigt te maken. Want wat is een mens, die hard wil lopen met één been? Wat is een enkele hand, die wil applaudiseren? Wat is een oor dat wil spreken? Niets zijn deze dingen. Deze dingen vormen een tekort, een uitdrukking van onvermogen, omdat de wil niet tot kenbare werkelijkheid kan worden gemaakt.

Wij kunnen niet in onszelf bestaan zonder de erkenning van alle tegendelen in het bestaan, zelfs die tegenstellingen, die schijnbaar ver van ons wezen en leven staan. Want wij erkennen deze en zo zijn zij deel van ons Ik, van onze innerlijke wereld. Wij kunnen niet waarlijk bestaan, zonder de totaliteit te aanvaarden van het bestaan, ook in en van ons eigen wezen. Werkelijk leven kun je alleen, wanneer je bereid bent naast het goede ook het minder goede, ja, het kwade in je leven te aanvaarden. Dit kunt u alleen weten. In de innerlijke wereld gaan en daarin de werkelijkheid omtrent het ego, ja, zelfs God te vinden, is alleen mogelijk wanneer men eerst bereid is eigen wezen geheel en in zijn werkelijke vorm te aanvaarden.

De mystiek van deze dagen is in wezen esoterisch. Het is een zoeken naar het Ik in de wereld. Het zou echter ook nog moeten zijn een zoeken naar de wereld in het Ik. Hoe zou men langs deze weg echter iets kunnen bereiken wanneer men niet verder durft gaan in het Ik, niet durft komen tot de conclusie:

In mijzelf zijn de beelden van God en duivel, die ik mij schep, slechts de uitdrukking van mijzelf. Want alle krachten buiten mij kan ik slechts in mijzelf kennen en weergeven volgens de waarden en normen van mijn eigen bestaan. Laat mij dan aanvaarden wat in mijzelf is, uitdrukken wat er in mijzelf is en eerlijk erkennen dat alles wat in mij is en door mij geuit kan worden, een onverbreekelijk deel is van mijzelf. Slechts zo zal ik in staat zijn de krachten van God en zelfs van het zogenaamde duister, dat eveneens een deel van God is, voor mijzelf tot stand kunnen brengen.

Je kunt je wereld nooit in werkelijkheid benaderen, wanneer je een deel van haar waarden en bestaan weigert te erkennen. Je kunt zelfs in de stoffelijke wereld niets tot stand brengen, zonder eerst te beseffen dat er tegendelen en tegenstrijdigheden zijn en moeten zijn. Nooit kan men iets waarlijk bereiken wanneer men niet allereerst bereid is de werkelijkheid onder ogen te zien.

Ons bestaan is een afwisseling van aanvaarding en verwerping. Wij moeten leren deze waarden gelijkelijk te aanvaarden en zo de balans van ons innerlijk op te maken. Alleen dan zullen wij waarlijk en eerlijk voor en vanuit onszelf kunnen spreken over de waarden van het Zijn, het Leven, van God. Bereikt men dit niet meer eenzijdig, maar onbevooroordeeld het Ik ondergaande, dan keert men van een innerlijke reis terug met een vollediger besef van het bestaan waarin men zichzelf waar kan maken door de wereld en de wereld helpt zichzelf waar te maken door het feit dat men is en leeft.

Goedenavond, vrienden.

d.d. 9 februari 1968